

Simposi Brossa

[Joan-Elies Adell](#)

● Professor dels Estudis d'Humanitats i Filologia de la UOC
jadellp@uoc.edu

Durant la primavera de l'any 2001 es va celebrar el Simposi Internacional Virtual "[Joan Brossa o la revolta poètica](#)", organitzat pels Estudis d'Humanitats i Filologia de la Universitat Oberta de Catalunya i la revista en línia de catalanística [JOCS](#) (*Journal of Catalan Studies*). Aquest simposi virtual tenia la pretensió de posar a l'abast de totes les persones interessades les conferències i comunicacions que van ser presentades en el simposi presencial que es va celebrar, durant els dies 25, 26 i 27 d'abril de 2001, a la seu de la Fundació Joan Miró, i també oferir la possibilitat de continuar, en aquest marc virtual, els debats que s'hi van encetar.

Aquest simposi internacional tenia per objectiu aprofundir en el coneixement de l'obra múltiple i extraordinària del poeta [Joan Brossa](#) (1919-1998). Amb la voluntat d'incloure els diferents àmbits creatius del poeta, des d'una perspectiva oberta i multidisciplinària, el simposi va ser format per tres àmbits complementaris: Joan Brossa i la paraula poètica, Joan Brossa i les arts escèniques i Joan Brossa i les arts visuals. El simposi va ser concebut com el complement acadèmic i de reflexió de l'exposició "Joan Brossa o la revolta poètica", celebrada fins al 27 de maig de 2001 a la Fundació Joan Miró, que va tenir com a comissari Manel Guerrero i que va ser organitzada pel KRTU, del Departament de Cultura de la Generalitat, la Fundació Joan Brossa i la Fundació Joan Miró. També la Universitat Oberta de Catalunya, juntament amb el KTRU, va realitzar la [versió virtual](#) d'aquesta exposició.

El Simposi va reunir experts en els diferents àmbits creatius en què Joan Brossa va excel·lir al llarg de tota la seva vida. A part de les ponències que aquí sintetitzarem breument, el Simposi va acollir un elevat nombre d'intervencions en forma de comunicació, d'un altíssim rigor acadèmic —les quals també es poden trobar en línia en les actes virtuals del Simposi—, que es van convertir en aportacions innovadores sobre l'estudi de l'obra de Brossa i que també van deixar entreveure l'interès que Brossa provoca en les noves generacions de professors i estudiants universitaris.

El Simposi es va iniciar amb la intervenció de Pere Gimferrer, que va elaborar la [conferència inaugural](#), el qual va encapçalar les ponències i les comunicacions dedicades a analitzar l'obra poètica de Brossa més estrictament "literària". Gimferrer va centrar la seva intervenció en el tarannà transgressor i rebel de la trajectòria de Joan Brossa, únic en l'àmbit de la literatura catalana. Segons Gimferrer, el gest de Brossa de negar-se a ser cap altra cosa que un poeta respon a la seva voluntat de ser un proletari. Com Alberti, Paul Éluard, Bertolt Brecht o Nazim Hikme, Brossa tria esdevenir un proletari rebel crític amb la societat que l'envolta. Ara bé, a diferència d'alguns d'aquests escriptors forans, Brossa actua com si fos un artista proletari, sense cap mena de suport econòmic al darrere, amb la clara vocació de construir un material literari que no s'adigués amb els valors morals burgesos, però fortament compromès amb la llengua i la resistència cultural.

A més de l'escriptor i acadèmic barceloní, també van dedicar les seves ponències a la relació entre Brossa i la paraula poètica Glòria Bordons, Arthur Terry, Dolors Oller, Jaume Pérez Montaner i Andrés Sánchez Robayna. [Glòria Bordons](#), una de les màximes estudioses de l'obra brossiana i autora de diverses monografies i antologies sobre Joan Brossa, va analitzar un manuscrit inèdit del poeta de l'any 1946-1947. [Arthur Terry](#), arran d'una definició que dona Brossa mateix de *poema líric*, analitza una de les seves preocupacions centrals: la discrepància que existeix entre els mots i les coses i les conseqüències que això té per a la poesia. [Dolors Oller](#), a partir d'un estudi de les estratègies retòriques de la poesia de Brossa, aporta una interessant i polèmica intervenció en què

planteja que és a partir de la precarietat dels recursos literaris que el talent creatiu de Brossa aconsegueix de trobar una retòrica de significat primari perfectament eficaç per a expressar la seva revolta contra les convencions poètiques establertes. No és de la mateixa opinió Andrés Sánchez Robayna. El poeta, professor i traductor canari, en la ponència "[La poesia sintètica de Joan Brossa](#)", apunta que, en l'obra poètica "literària" de Brossa, existeixen dues modalitats expressives aparentment antitètiques, però que, analitzades en profunditat, no ho són pas tant: la poesia que utilitza formes mètriques tradicionals i estrictes i la poesia més antiretòrica i més lliure formalment, que Brossa mateix va anomenar "poesia sintètica". Es tracta de dos vessants que exploren possibilitats expressives diferents i que esdevenen, segons el parer de Sánchez Robayna, extraordinàriament harmòniques en el cas del nostre poeta, atès que Brossa mateix va sotmetre les formes mètriques regulars a experimentacions sistemàtiques. Finalment, el professor i poeta valencià i actual president de l'[AELC](#) (Associació d'Escriptors en Llengua Catalana), [Jaume Pérez Montaner](#), des d'una lectura basada en la teoria de l'estadi del mirall lacanià, fa un recorregut pels diversos miralls que podem trobar en l'obra de Joan Brossa. Aquest estudi de Montaner dels diferents usos que Brossa fa de la imatge del mirall li permet afirmar que el nostre poeta arriba, en alguns dels seus poemes, a la formulació bàsica de la idea de l'altre en el mirall i a la consideració del propi jo com un subjecte escindit i fragmentat, avançant-se potser a moltes de les consideracions de la literatura i el pensament postestructuralistes.

En el segon dels nuclis temàtics, Joan Brossa i les arts escèniques, hi trobem les ponències, també plurals, de Jordi Jané, Eduard Planas i Joan Minguet. [Jordi Jané](#), gran especialista en l'espectacle circense, partint de la poesia escènica brossiana, reflexiona sobre la sintonia essencial de Brossa amb el circ, i acaba apuntant unes hipotètiques línies mestres que Brossa hauria establert per tal de concebre un espectacle de circ. Planas, per la seva banda, amb la ponència "[La poesia de l'escena](#)", planteja la necessitat, per part de Brossa, de sortir dels estrets marges de la lletra impresa i buscar nous llenguatges expressius que el menen a crear una poesia en l'espai i en el temps, la "poesia escènica". Joan Minguet, amb el seu treball "[L'ofici d'espectador \(o Joan Brossa com a problema\)](#)", tanca les ponències dedicades a les arts escèniques. Minguet planteja que Brossa va ser considerat com un problema per uns quants sectors de la cultura catalana no tan sols durant la dictadura, sinó que aquesta visió problemàtica també es va prolongar amb l'arribada de la democràcia. Brossa no tan sols és vist com un problema per alguns a causa de la seva aposta avantguardista, sinó també per la seva clara defensa de manifestacions culturals allunyades de la considerada cultura d'elit, com el circ, el *music-hall*, l'*striptease*, el cinema dels primers temps, el cinema conceptual o la màgia.

El tercer dels nuclis temàtics dels quals constava el Simposi estava dedicat a Brossa i les arts visuals. Maria Lluïsa Borràs, crítica d'art, apunta, en la seva ponència "[L'esperit Brossa, una constant en l'art català del seu temps](#)", nous punts de debat i de polèmica. Després de dur a terme un estudi dels mecanismes de creació i les influències i afinitats de l'esperit brossià, Borràs planteja una crítica a l'exposició "Joan Brossa o la revolta poètica" quan afirma que la perspectiva d'aquesta exposició constitueix un "fracàs rotund respecte de la consolidació de Brossa com un artista rellevant del seu temps, més enllà de les fronteres catalanes, que resumeix en la seva creació plàstica diverses tendències a les quals s'avançà sovint". Segons Borràs, el que cal fer amb l'obra de Brossa és situar-la en el context de l'art del segle XX tal com es mereix —sempre segons aquesta crítica d'art—, i l'exposició realitzada a la [Fundació Joan Miró](#) va perdre l'oportunitat d'aconseguir-ho. Robert Lubar, per la seva banda, sí que duu a la pràctica, en la seva ponència "[El nominalisme de l'objecte](#)", un intent de poètica comparada. El professor de l'Institute of Fine Arts de la Universitat de Nova York pensa que, com altres artistes contemporanis, Magritte per exemple, és en la relació provisional entre les coses i les paraules, entre el món físic i la nostra manera d'entendre'l, entre la natura i la vida social, on podem trobar l'eix central de l'obra de Joan Brossa com a poeta i artista visual. Això significa, segons Lubar, que la seva és una concepció artística que té sempre present un intent de pràctica política alliberadora. Perquè, segons el que explica l'estudiós nord-americà d'art contemporani, en el cas de Brossa, anomenar un objecte implica la seva extensió en la realitat, la seva acció i elevació com a cosa i també com a concepte. La seva activitat creativa, doncs, fugint de les imprecisions dels conceptes abstractes, dota la paraula i l'objecte amb uns valors d'ús que ens tornen al món concret. Es tracta, aleshores, d'una pràctica social que transcendeix els límits sintàctics i formals de la poesia i esdevé un acte de revolta social i ideològica.

Amb la ponència sobre "[La cosa poètica](#)", d'Antonio Monegal, professor de Teoria de la Literatura de la Universitat Pompeu Fabra, es continua aquesta reflexió entorn de la relació entre les paraules i les coses. Monegal planteja que la de Joan Brossa és una preocupació comuna a altres artistes contemporanis, com ara Marcel Duchamps i els seus *ready-made*, entre altres. Una preocupació que es podria resumir com la desconfiança envers el llenguatge i la seva capacitat com a sistema de representació del món que ha caracteritzat bona part del segle XX. Aquesta constatació té com a conseqüència, per a aquests artistes, la cosificació de la paraula, la possible conversió de les paraules en coses i de les coses en poemes (poemes objecte). Per aquest motiu, segons Monegal, els poemes objecte de Brossa ocupen una posició en el límit entre poesia i cosa que obliga a plantejar preguntes tan significatives com ara "quina mena de cosa es la poesia?" i "quina mena de poesia hi ha en la cosa?". Per a respondre aquestes qüestions, Monegal ens ofereix una reflexió sobre el marc de recepció que separa l'obra d'art de la resta de les coses, i adverteix que en el cas de Brossa aquest marc és produït per la mateixa intervenció poètica sobre l'objecte, que esdevé una mena d'escriptura amb les coses.

Aquest és un sintètic resum de les ponències presentades en el Simposi Brossa que, posteriorment, es van convertir en la base del debat i de les discussions que es van produir en el [debat virtual](#). La part virtual del Simposi Internacional Joan Brossa va permetre, sense condicionants horaris ni geogràfics, participar activament en els debats que es van encetar al llarg de les jornades del simposi presencial i obrir-ne de nous, enriquint així el Simposi amb noves aportacions i punts de vista.

Sota la magnífica animació i moderació de Glòria Bordons i amb la coordinació dels editors de JOCS (Journal of Catalan Studies), Dominic Keown i Montserrat Roser, i els Estudis d'Humanitats i Filologia de la UOC, el debat virtual es va desenvolupar al llarg d'una setmana, del 21 al 27 de maig de 2001. Van ser moltes, més de seixanta, les intervencions realitzades al llarg d'aquests dies, d'una qualitat, un interès i una passió realment admirables, i van ser realitzades des dels més diversos indrets del món: un exemple més del progressiu atractiu que l'obra de Brossa suscita en l'àmbit mundial.

Hi va haver tretze temes diferents debatuts, dels quals destacaríem, per damunt de tot, la preocupació, per bona part dels participants, de preguntar-se sobre el futur de la figura de Joan Brossa, de plantejar la reflexió sobre què cal fer perquè l'obra de Brossa sigui encara més coneguda arreu del món. Aquesta línia de debat va permetre discutir sobre les polítiques culturals a casa nostra, i també sobre les característiques de l'obra brossiana: si és una obra d'àmbit exclusivament local o bé si és d'abast internacional.

Un altre dels temes que més debat va provocar va ser el presumpte poc èxit del pas dels escrits de Brossa a l'escenari, la no sempre reeixida posada en escena de la "poesia escènica". En aquest sentit, va ser especialment suggeridora l'aportació de Jordi Jané quan, enmig del debat, va afirmar: "Brossa no és un dramaturg en el sentit estricte, sinó un poeta que usa l'escena com un més dels diversos mitjans que té a l'abast per a vehicular la seva poesia. Jo diria que, coherentment amb tota la seva obra, els textos i els *textos* teatrals de Brossa són, més que no pas un punt de partida per a pensar el muntatge, un punt d'arribada que no deixa gaire marge a les intervencions creatives dels directors".

Finalment, tractant de sintetitzar els temes de més interès, no voldria deixar de parlar d'un altre dels punts més polèmics i vius del debat. L'afirmació de Dolors Oller en la seva ponència en què deia que Brossa no dominava les formes tradicionals, que aquestes eren com una camisa de força innecessària per als continguts i que les piruetes figuratives estaven al servei d'un pensament poc subtil va ser discutida per diversos participants. Algunes de les intervencions van respondre argumentant que Brossa no tan sols era un geni pel seu vessant de "realisme radical", sinó que també ho era pel plantejament profund i innovador que va fer en l'ús de les formes mètriques tradicionals.

En termes acadèmics, hem quedat gratament impressionats tant per la qualitat de les comunicacions com per l'agudesia del debat. Tot això ho hem d'agrair, en bona part, a l'apassionada i pacient dinamització que va efectuar Glòria Bordons, i també a la col·laboració efectiva i entusiasta del consell de redacció de la revista JOCS i de l'equip d'Iniciatives a Internet de

la UOC. També caldria afegir, finalment, que el mitjà mateix del debat virtual va ser una forma que s'adeia perfectament amb els plantejaments i les idees de l'artista objecte del debat, Joan Brossa. Tal com afirma Dominic Keown en la [cloenda final](#) del simposi virtual, si un altre tema central —que va quedar destacat reiteradament al llarg del debat— fou l'universalisme subversiu de Brossa, ens podríem atrevir a aventurar que, precisament per la seva pròpia naturalesa, aquest vehicle virtual d'Internet, tan global, accessible, econòmic i fins i tot popular, ha constituït una reflexió del tot coherent amb l'antielitisme fonamental de l'actitud brossiana en totes les àrees de la seva creació.

Enllaços relacionats:

- ✦ Simposi Internacional Virtual "Joan Brossa o la revolta poètica":
<http://www.uoc.es/jocs/brossa/>
- ✦ Versió virtual de l'exposició "Joan Brossa o la revolta poètica":
<http://www.uoc.es/lletra/expo/joanbrossa>
- ✦ Presentació de l'obra del poeta Joan Brossa:
<http://www.uoc.es/lletra/cat/noms/joanbrossa.html>
- ✦ Revista en línia de catalanística JOCS (*Journal of Catalan Studies*):
<http://www.uoc.es/jocs>

[Data de publicació: abril de 2002]

Citació recomanada:

ADELL, Joan-Elies (2002). "Simposi Brossa". *Digithum*, núm. 4 [article en línia].
DOI: <http://dx.doi.org/10.7238/d.v0i4.567>